

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 4(4), p. 107–120

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ PASIKĖSINIMĄ PADARYTI NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ NETIESIOGINE TYČIA – KELIAS LINK NUOSEKLESNĖS IR PAGRĮSTESNĖS BAUDŽIAMOSIOS POLITIKOS?

Skirmantas Bikelis

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4584
Elektroninis paštas skirmantopastas@takas.lt

Pateikta 2009 m. rugsėjo 7 d., parengta spausdinti 2009 m. lapkričio 4 d.

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama galimybė taikyti baudžiamąją atsakomybę už netiesioginę tyčią padarytas nebaigtas nusikalstamas veikas. Lietuvoje tokia galimybė yra numatyta baudžiamajame įstatyme, tačiau nepripažįstama teismų praktikoje ir daugelio baudžiamosios teisės mokslininkų. Straipsnyje prieinama prie išvados, kad nėra jokių teorinių kliūčių taikyti baudžiamąją atsakomybę už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia. Be to, jos taikymas, atsisakius tyčinių nusikalstamų veikų kvalifikavimo pagal faktiškai kilusius padarinius taisyklės, leistų išvengti šiuo metu teismų praktikoje pastebimo nusikaltimų, keliančių didelį pavojų žmogaus gyvybei arba sveikatai, kvalifikacijos ir skiriamų bausmių neadekvatumo šių nusikaltimų esmei ir pavojingumui.

Reikšminiai žodžiai: pasikėsinimas, netiesioginė tyčia, neatsargumas, baudžiamoji politika.

Įvadas

Šiame straipsnyje toliau sprendžiama autoriaus ankstesniame straipsnyje¹ iškelta tyčinių nusikalstamų veikų kvalifikavimo pagal faktiškai kilusius baudžiamajame įstatyme numatytus padarinius taisyklės pagrįstumo problema. Nors ši kvalifikavimo taisyklė yra plačiai taikoma teismų (taip pat ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo) praktikoje, minėtame straipsnyje buvo prieita prie išvados, kad nustačius kaltininko alternatyvią tyčią², nusikalstamos veikos kvalifikavimas pagal faktiškai kilusius padarinius, o ne pagal kaltininko tyčios turinį (tiksliau – sunkiausią nusikaltimą, apimtą kaltininko tyčios), yra neteisingas, nes neatitinka realaus tyčinių nusikalstamų veikų pavojingumo ir pažeidžia normų konkurencijos taisykles. Tyčinės nusikalstamos veikos visuomet (neatsižvelgiant į tyčios rūšį) turėtų būti kvalifikuojamos pagal sunkiausią nusikalstamą veiką, kurią apėmė kaltininko tyčios turinys. Tuomet, kai, esant alternatyviai tyčiai, sunkiausios kaltininko tyčios apimtos nusikalstamos veikos atžvilgiu yra netiesioginė tyčia (o taip būna daugeliu atvejų)³ ir šios nusikalstamos veikos padariniai nekyla, nusikalstama veika turėtų būti kvalifikuojama (pagal kaltininko tyčios turinį) kaip pasikėsinimas padaryti šią nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia. Tačiau šis nusikalstamų veikų kvalifikavimo problemos sprendimo būdas Lietuvai yra problemiškas, nes dabartinėje Lietuvos baudžiamajoje teisėje (jos teorijoje ir praktikoje) beveik be išimčių pasikėsinimo netiesiogine tyčia galimybė yra atmetama. Kaip išimtis galima paminėti D. Prankos straipsnį⁴ ir šio straipsnio autoriaus disertaciją⁵. Tai, beje, yra vieninteliai lietuviški mokslo šaltiniai, kuriuose buvo skirta nors kiek daugiau dėmesio atsakomybės už pasikėsinimą netiesiogine tyčia problemai.

Šio straipsnio *objektas* – baudžiamosios atsakomybės už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia pagrindo problema, o *tikslas* – atsakyti, ar Lietuvos baudžiamosios teisės sistemoje įmanoma ir tikslinga baudžiamoji atsakomybė už netiesiogine tyčia padarytas nebaigtas nusikalstamas veikas. Atsakius į šį klausimą teigiamai, būtų rastas atsakymas, kuo pakeisti, autoriaus nuomone, ydingą tyčinių nusikalstamų veikų (padarytų netiesiogine tyčia, taip pat padarytų turint alternatyvią tyčią) kvalifikavimo pagal faktiškai kilusius baudžiamajame įstatyme numatytus padarinius taisyklę.

- 1 Bikelis, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*. 2008, 11(113): 27–33.
- 2 Kai kurie autoriai vartoja „neapibrėžtos tyčios“ terminą. Minėtame straipsnyje daroma išvada, kad, vadovaujantis tyčios (ir kaltės) konkretumo principu, sąvokos „alternatyvi“ ir „neapibrėžta tyčia“ žymi tapačius reiškinius.
- 3 Nors kai kurie autoriai (pvz., V. Piesliakas, P. Jani) teigia, kad alternatyvią tyčią gali sudaryti tik tiesioginės tyčios, minėtame straipsnyje prieinama prie išvados, kad alternatyvią tyčią gali sudaryti ir tiesioginės bei netiesioginės tyčios kombinacija. Tiesioginė tyčia paprastai apima nusikalstamą veiką su lengvesniais padariniais, o netiesioginė – nusikalstamą veiką su sunkesniais (kaltininkui nereikalingais) padariniais. Plačiau žr. Bikelis, S., *Ibid.*, p. 30.
- 4 Pranka, D. Pasikėsinimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje. *Jurisprudencija*. 2008, 13(113): 34–41.
- 5 Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 149–151.

Straipsnyje taikomi gramatinis, sisteminis, loginis, teismų praktikos analizės, lyginamasis ir baudžiamasis politinis (norminis) tyrimo metodai.

1. Įstatymų leidėjo pozicija

Pirmiausiai į pasikėsimo netiesiogine tyčia galimybės problemą pažiūrėkime gramatiškai, logiškai ir sistemiškai aiškindami baudžiamąjį įstatymo tekstą. Baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK)⁶ 22 str. 1 d. pasikėsimas padaryti nusikalstamą veiką apibrėžiamas kaip tyčinis veikimas arba neveikimas, kuriais tiesiogiai pradedamas daryti nusikaltimas ar baudžiamasis nusizengimas, jeigu veika nebuvo baigta dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių⁷. Netiesiogine tyčia padaryta nusikalstama veika yra tuomet, kai, kaip numato BK 15 str. 3 dalis, jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo arba neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti. Ši įstatymo nuostata aiškintina taip, kad asmuo padaro nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia tuomet, kai jis daro veiką sąmoningai sukeldamas didelį pavojų baudžiamajame įstatyme numatytiems padariniams kilti, nors jų ir nesiekdamas^{8,9}. Kaip matyti, baudžiamasis įstatymas nedetalizuoja, kokia tyčia gali būti pasikėsinta padaryti nusikalstamą veiką. Įstatymų leidėjas neatmetė baudžiamosios atsakomybės už pasikėsimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia galimybės. Adekvačiai (ne siaurinamai) aiškinant baudžiamąjį įstatymą galima daryti išvadą, kad tuomet, kai asmuo sąmoningai sukelia didelį pavojų baudžiamajame įstatyme numatytiems padariniams kilti, tačiau šie padariniai nekyla dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių, jis pasikėsina padaryti

6 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

7 Kadangi šiame straipsnyje remiuosi ir Rusijos bei Vokietijos baudžiamosios teisės doktrina, pateikiu ir šių šalių įstatymuose numatytus pasikėsimo apibrėžimus. Nors jų formuluotės skiriasi, šie skirtumai pasikėsimo sampratai nėra esminiai. Rusijos Federacijos BK 30 str. 3 d. numato: „Pasikėsiniu padaryti nusikalstamą pripažįstami tyčiniai asmens veiksmai (neveikimas), tiesiogiai nukreipti į nusikaltimo padarymą, jeigu nusikaltimas nebuvo pabaigtas dėl nuo asmens nepriklausančių aplinkybių“. *Уголовный кодекс Российской Федерации* [Russian Penal Code] [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-08-15]. <<http://www.d-sign.com/uk/uk.htm>>.

Vokietijos Federacijos BK 22 str. numato: „Pasikėsina padaryti nusikalstamą veiką tas, kas, pagal savo nusikalstamos veikos įsivaizdavimą tiesiogiai pradeda realizuoti nusikalstamos veikos sudėtį“. *Strafgesetzbuch für die Bundesrepublik Deutschland* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-08-15]. <<http://bundesrecht.juris.de/stgb/>>.

8 Plačiau apie netiesioginės tyčios sampratą, įvairias netiesioginės tyčios turinio aiškinimo teorijas žr. Bikelis, S. „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ – turiningas netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektualinio momento parafrazė? *Teisės problemos*. 2008, 3(61): 30–50.

9 Lietuvos, Rusijos ir Vokietijos baudžiamąjoje teisėje esminių netiesioginės tyčios sampratos skirtumų taip pat nėra. Rusijos BK 25 str. 3 d. numato: „Nusikaltimas pripažįstamas padarytu netiesiogine tyčia, jei asmuo suvokė savo veiksmų (neveikimo) pavojingumą visuomenei, numatė visuomenei pavojingų padarinių atsiradimo galimybę, nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti arba buvo jiems abejingas“. Vokietijos įstatymų leidėjas sąmoningai BK nepateikė netiesioginės tyčios apibrėžimo, nenorėdamas užkirsti kelio teorijoje plačiai diskutuojamos netiesioginės tyčios sampratos plėtrai. Vokietijos baudžiamosios teisės doktrina ir teismų praktika vadovaujasi netiesioginės tyčios sampratomis, žinomomis ir Lietuvos bei Rusijos baudžiamąjoje teisėje. Žr. Bikelis, S., *Ibid.*

nusikalstamą veiką veikdamas netiesiogine tyčia ir už tai gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

2. Pasikėsinimo netiesiogine tyčia vertinimas teismų praktikoje

Lietuvos (ir Rusijos) teismų praktikoje minėtos baudžiamojo įstatymo nuostatos aiškinamos ne adekvačiai, o siaurinamai. Laikoma, kad baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką gali kilti tik tuomet, kai kaltininkas nebaigtą nusikalstamą veiką padaro tiesiogine tyčia¹⁰. Jeigu asmuo daro nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia ir šios nusikalstamos veikos padariniai dėl nuo kaltininko nepriklausančių aplinkybių nekeyla, jis už pasikėsinimą baudžiamojon atsakomybėn netraukiamas. Tai reiškia, kad, esant netiesioginei tyčiai, nuo kaltininko nepriklausančios aplinkybės gali nulemti, ar jam teks atsakyti baudžiamąja tvarka, ar ne arba nuo jų gali esmingai priklausyti baudžiamosios atsakomybės griežtumas. Baudžiamuoju politiniu požiūriu toks baudžiamosios atsakomybės taikymo modelis yra priimtinas neatsargių nusikaltimų padarymo atvejais. Tačiau keyla didelių abejonių, kiek pagrįstas šio modelio taikymas sprendžiant dėl tyčinių nusikalstamų veikų kaltininkų baudžiamosios atsakomybės.

Panagrinėkime teismų praktiką dėl tipinių situacijų, kuriose neretai nustatoma netiesioginė tyčia nužudyti arba sutrikdyti sveikatą – vienas ar keli smūgiai ranka arba koja žmogui į galvą. Galva yra gyvybiškai svarbi ir jautri žmogaus kūno dalis. Kartais asmenį ištinka mirtis nuo vienintelio smūgio kumščiu jam į veidą (dėl to įvykus kraujo išsiliejimui po galvos smegenų kietuoju dangalu ir jam komplikavusis į galvos smegenų suspaudimą). Kita vertus, kur kas dažniau asmeniui nuo vieno arba kelių smūgių į galvą kraujas po galvos smegenų kietuoju dangalu neišsilieja ir sunkūs padariniai jo sveikatai ar net gyvybei nekeyla. Smūgių į galvą padarinius prognozuoti yra labai sunku. Galima pateikti daug pavyzdžių, kai stiprūs ir intensyvūs smūgiai į galvą nesukelia itin sunkių padarinių. Yra ir priešingų pavyzdžių, kai vienintelis ne itin stiprus smūgis atima žmogui gyvybę. Taigi atsitiktinumo faktoriaus (tiksliau – nuo kaltininko nepriklausančių aplinkybių) aptariamose situacijose vaidmuo svarbus. Lietuvos teismai smūgius į galvą vertina kaip *didelį* pavojų žmogaus gyvybei bei sveikatai ir neretai konstatuoja, kad juos sudavęs asmuo veikė su netiesiogine tyčia nužudyti arba sunkiai sutrikdyti sveikatą. Tačiau sąmoningai keliamas didelis pavojus žmogaus gyvybei bei sveikatai praslysta pro teismų akis, kai esant panašioms situacijoms itin sunkūs padariniai (iš dalies – atsitiktiniai) nekeyla.

Pirmiausiai pora pavyzdžių, kai dėl kaltininko (bylų fabulose žymima K) veikos nukentėjusiajam (bylų fabulose žymima N) keyla sunkių padarinių.

K buvo nuteistas už tyčinį nužudymą pagal BK 129 str. 1 d. devyneriems metams laisvės atėmimo už tai, kad dėl asmeninių nesutarimų ir pykčio kumščiu vieną kartą

10 Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-789/2007; Teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalga, patvirtinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 46. *Teismų praktika*. 2004, 21.

sudavė N į veidą, dėl to šis nugriuvo, galvos kaire puse atsitrenkdamas į šaldytuvą ar grindis. N dėl padarytų galvos sužalojimų visumos – dešinio galvos smegenų pusrutulio momeninės skilties sumušimo, išsiliejus kraujui po kietuoju dešinio galvos smegenų pusrutulio dangalu, minkštaisiais dešinio galvos smegenų pusrutulio momeninės bei smilkininės skilčių dangalais po pusantrą paros mirė ligoninėje. Kolegija pažymėjo, jog „Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad galva yra gyvybei svarbi ir labiausiai pažeidžiama žmogaus kūno dalis ir normalaus protinio išsivystymo žmogus negali nesuvokti, jog suduodamas smūgį kitam žmogui į galvą, daro veiką, keliančią pavojų kito žmogaus sveikatai ir gyvybei. Tai suvokdamas kaltininkas numato, kad nuo tokio smūgio nukentėjusiajam gali būti padaryti sveikatos sužalojimai, tarp jų ir tokie, dėl kurių jis gali mirti (kasacinės bylos Nr. 2K-281/2008, 2K-469/2007, 2K-237/2005). (...) Nuteistasis, būdamas suaugęs, normalaus protinio išsivystymo ir turintis pakankamai gyvenimiškos patirties, smūgiuodamas fiziškai silpnesniam, neblaiviam nukentėjusiajam į gyvybei svarbų organą – galvą, negalėjo nesuprasti, kad toks smūgis kelia pavojų nukentėjusiojo gyvybei ir kad nuo jo nukentėjusysis gali mirti. K, suduodamas smūgį nukentėjusiajam į galvą, nenorėjo ir nesiekė jo mirties, tačiau suprassdamas, jog toks smūgis yra pavojingas ne tik N sveikatai, bet ir gyvybei, buvo abejingas galimoms pasekmėms, po suduoto smūgio, pamatęs, jog N nugriuvo, juo nesirūpino, nekviatė greitosios pagalbos ir išėjo, t. y. veikė netiesiogine tyčia.“¹¹

Kitoje byloje K buvo nuteistas už tyčinį nužudymą pagal BK 129 str. 1 d. dešimčiai metų laisvės atėmimo už tai, kad, išgertuvių metu kilus konfliktui su N, sudavė du smūgius dešinės rankos delnu bei vieną smūgį dešinės kojos keliu N į kairę veido sritį, sukėlė kraujosruvą veide, kraujo išsiliejimą po galvos smegenų kietuoju dangalu kairio pusrutulio sferiniame paviršiuje, kuris komplikavosi į galvos smegenų suspaudimą, tuo padarė sunkų sveikatos sutrikdymą ir dėl to N mirė. Apeliacine tvarka byla nagrinėjusi ir nuosprendį palikusi galioti teisėjų kolegija kaltininko tyčios turinio nenagrinėjo. Buvo tik konstatuotas priežastinis ryšys tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių bei pasiremta nusikalstamos veikos kvalifikavimo pagal kilusius padarinius taisykle: „pirmosios instancijos teismo išvada dėl priežastinio ryšio tarp nuteistojo veiksmų ir kilusių padarinių, t. y. N mirties, yra teisinga, atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotą praktiką. Sužalojimus, dėl kurių mirė N, padarė nuteistasis, todėl jis ir privalo atsakyti už kilusias pasekmes, t. y. N mirtį“¹².

Toliau pateikiami pavyzdžiai, kai panašaus arba daug didesnio intensyvumo kaltininkų veikos nesukėlė itin sunkių padarinių.

Nepilnametis K buvo nuteistas už nesunkų sveikatos sutrikdymą iš chuliganiškų paskatų pagal BK 138 str. 2 d. 8 p. ir viešosios tvarkos sutrikdymą pagal BK 284 str. 1 d. ir jam paskirta subendrinta vienerių metų ir dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausmė, kurios vykdymas atidėtas remiantis BK 92 str., už tai, kad jis viešoje vietoje, iš pykčio, dėl chuliganiškų paskatų vieną kartą kumščiu smogė N į dešinę akį, dėl to šis parkrito,

11 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2009 m. kovo 5 d. nutartis byloje Nr. 2K-109/2009.

12 Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2006 m. sausio 4 d. nutartis byloje Nr. 1A-3/2006.

po to K kartu su KA tris kartus įspyrė N į dešinę koją. Be to, K vieną kartą spyrė nukentėjusiajam į nugarą, abu plūdosi necenzūriniais žodžiais, bei pasiviję benueinantį N, KA vieną kartą kumščiu smogė N į galvą, o K vieną kartą įspyrė N į kairįjį šoną, dėl to N parkrito. Po to K ir KA gulinčiam ant žemės N po du kartus įspyrė į šonus ir nugarą bei K 10 kartų, o KA 6 kartus įspyrė N į galvą ir taip jam padarė galvos smegenų sukrėtimą, kurio gydymas truko ilgiau nei 10 dienų, t. y. nesunkiai sutrikdė N sveikatą¹³.

Kitoje byloje K nuteistas už nesunkų sveikatos sutrikdymą iš chuliganiškų paskatų pagal BK 138 str. 2 d. 8 p. laisvės atėmimu trejiems metams už tai, kad, neatlikęs septynerių metų ir šešių mėnesių bausmės už kvalifikuotą nužudymą, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, dėl chuliganiškų paskatų, pasivijęs ir ant žemės pargriovęs pro šalį einantį nepilnametį N, spyrė jam ne mažiau kaip keturis kartus į galvą ir ne mažiau kaip du kartus į plaštakas, taip padarė nukentėjusiajam minkštųjų audinių sumušimą, galvos smegenų sukrėtimą, nosikaulio ir dešiniojo pleištakaulio akiduobinės sienelės lūžius, taip nesunkiai sutrikdė N sveikatą¹⁴.

Kaip matyti iš šių pavyzdžių (svarbu pabrėžti, kad tai ne atsitiktiniai atvejai, bet bendrą teismų praktiką atspindintys pavyzdžiai, kuriuose nusikalstamų veikų kvalifikacija išplaukia iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo aprobuotų kvalifikavimo taisyklių), keturių arba dešimties stiprių spyrių į galvą (apie jų jėgą galima spręsti iš sukeltų padarinių – smarkiai sukrėstos nukentėjusiojo smegenys, lūžę veido kaulai) teisinis vertinimas (kvalifikacija ir, o tai svarbiausia, paskirtoji bausmė) iš esmės skiriasi nuo pavienių smūgių keliu arba kumščiu teisinio vertinimo. Atskiros diskusijos vertas klausimas, ar vieną smūgį nukentėjusiajam į veidą suduodantis asmuo tikrai veikia su tyčia nužudyti žmogų, ar tik su tyčia sutrikyti sveikatą bei neatsargumu gyvybės atėmimo atžvilgiu. Deja, dėl šio straipsnio ribotos apimties negalima šios problemos plačiau panagrinėti¹⁵. Tačiau šiame straipsnyje norima atkreipti dėmesį į tai, kad pavienius smūgius vertinant kaip itin pavojingus, mažų mažiausiai nenuoseklu serijas spyrių į gulinčio žmogaus galvą teisiškai vertinti kaip nekeliančius rimto pavojaus jo gyvybei arba sunkių padarinių nukentėjusiojo sveikatai (t. y. jų nekvalifikuoti pagal BK 135 ar 129 str. su arba be nuorodos į BK 22 str. atsižvelgiant į tai, kilo sunkūs padariniai ar ne).

Kaip, mano nuomone, teoriniu požiūriu tinkamai pagrįstą pavyzdį ir kontrastą Lietuvos teismų praktikai kvalifikuojant gyvybei pavojingas nusikalstamas veikas galima pateikti bylą iš Vokietijos teismų praktikos.

K buvo nuteistas už pasikėsinimą nužudyti pareigūną netiesiogine tyčia (Vokietijos BK 22 ir 212 str.) ir pasipriešinimą pareigas vykdančiam pareigūnui (Vokietijos BK 113 str.). Pareigūnas N atvyko prie K namų siekdamas jį atvesdinti pagal teismo sprendimą. K jo neįsileido. K namų durys buvo su grublėtu stiklu, pro jį buvo galima matyti už durų

- 13 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2009 m. gegužės 26 d. nutartis byloje Nr. 2K-249/2009.
- 14 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2006 m. kovo 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-144/2006.
- 15 Apie šią problemą plačiau žr. Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje*, p. 131–136; Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Knyga 1. Vilnius: Justitia, 2006, p. 350; Riaubaitė, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija*. 2008, 11(113): 97. Prie aptariamų problemos bus trumpai grįžta šio straipsnio pabaigoje.

stovinčio žmogaus siluetą. N stovint už šių durų ir įkalbinėjant jį įleisti, pykčio pagautas K pagriebė kirvį ir iš 4–5 metrų atstumo metė jį į N. Kirvio ašmenys pataikė į durų stiklą už durų stovėjusio pareigūno N kaklo aukštyje, pramušė durų stiklą ir nukrito šalia N. Kirvis N nekliudė, tačiau išdaužto stiklo šukės sužalojo jam ranką. Vokietijos Federalinis Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad K, didele jėga mesdamas kirvį iš nedidelio atstumo į policininką, suvokė, kad durų stiklas nėra rimta kliūtis, ir dėl to jam nebuvo jokio rimto pagrindo tikėtis laimingos veikos baigties. Taigi jis suvokė policininko nužudymo galimybę ir su ja buvo susitaikęs, dėl to veikė netiesiogine tyčia¹⁶.

Įdomu, kad Lietuvoje buvo analogiška byla, kurioje buvo padarytos tokios pačios išvados dėl kaltininko tyčios turinio, bet priimtas iš esmės kitoks sprendimas.

K buvo nuteistas pagal BK 286 str. už pasipriešinimą asmeniui, atliekančiam viešojo administravimo funkcijas, laisvės atėmimu vieneriems metams šešiams mėnesiams. Policijos pareigūnas N atvyko prie K namų pagal pranešimą, kad K savo namuose sužalojo žmogų. Įėjęs į namo vidų, N pamatė virtuvėje prie krosnies stovintį girtą K, kuris vienoje rankoje laikė kirvį, o kitoje peilį. N prisistatė, kad yra policijos pareigūnas, ir pareikalavo, jog K padėtų kirvį ir peilį, tačiau K atsisakė įvykdyti šį reikalavimą. K, laikydamas rankoje kirvį, išpėjo jį ir su juo buvusius kitus pareigūnus, jog niekas neitų į vidų, pasakė, kad jeigu bandys kas nors eiti, šis su jais susidoros. N pabandžius įeiti į virtuvę, kurioje prie krosnies su kirviu rankoje stovėjo K, K užsimojo ir metė kirvį pareigūnui į galvą. Kirvis įsmigo į duris pareigūno galvos aukštyje, o ne į pareigūną, kadangi šis sugebėjo smūgio išvengti prieš save uždarydamas duris. Tada K nurimo ir leido pareigūnams įeiti.

Nors K buvo atiduotas teismui pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 2 d. 10 punktą (pasiūsinimas nužudyti asmenį, ėjusį tarnybines pareigas), teisme jo nusikalstama veika buvo perkvalifikuota pagal BK 286 str. Teismai nustatė, jog „byloje nėra įrodymų, kad K tokiais veiksmais (mesdamas kirvį) būtų turėjęs, būtent, griežtai kokybiškai apibrėžtą tikslą – atimti policijos pareigūnui N gyvybę. (...) Darydamas šią veiką, K suvokė, kad tokiais savo veiksmais – mesdamas kirvį į durų, pro kurias bandė įeiti policijos pareigūnas, pusę, kelia pavojų jo sveikatai ar net gyvybei, numatė, jog gali būti pareigūnui padaryti sveikatos sutrikdymai, tarp jų pavojingi gyvybei, dėl kurių šis gali mirti, tačiau nedetalizavo galimų padarinių sunkumo, tai yra (...) K, mesdamas jį [kirvį] į pareigūno, vykdžiusio savo tarnybines pareigas, pusę, suvokė savo nusikalstamos veikos pobūdį ir numatė, kad jis gali sukelti sunkias pasekmes, jų nesiekė, jam buvo tas pats, kokias pasekmes tokiais savo veiksmais sukels“¹⁷.

Iš teismo motyvų matyti, kad byloje buvo nustatyta K netiesioginė tyčia nužudyti N ir pritaikyta nusikalstamos veikos kvalifikavimo pagal faktiškai kilusius padarinius taisyklė. Įvertinus visas bylos aplinkybes galima sutikti, kad K veikė su netiesiogine tyčia nužudyti. Girta susinervinusio K veika, kaip ir pažymėjo teismas nutartyje, grei-

16 Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (BGH) 1980 m. liepos 16 d. sprendimas byloje 2 StR 127/80. Šio sprendimo analizę žr.: Köhler, M. Zur Frage der Billigung des tatbestandlichen Erfolgs beim Totschlagsversuch. *Juristenzeitung (JZ)*. 1981, 1: 35–37.

17 Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2006 m. gegužės 3 d. nutartis byloje Nr. 1A-265/2006.

čiau buvo išreikštas siekis įbauginti policininką, o ne jį nužudyti. Tai rodo ir K elgesys po veikos. Kita vertus, K veika sukėlė didelį pavojų policininko gyvybei. Kaip jau buvo minėta, sąmoningas didelio pavojaus padariniams kilti sukėlimas, tokių padarinių nesiekiant, yra apibūdinamas kaip netiesioginė tyčia. Tačiau eilinį kartą abejonių kelia tyčinės nusikalstamos veikos kvalifikavimo pagal faktiškai kilusius padarinius taisyklės logika. Nors Lietuvos teismų praktikoje nukentėjusiojo mirties atveju ir *vienas smūgis kumščiu žmogui į veidą* vertinamas kaip kėsinimasis į žmogaus gyvybę, *kirvio metimas iš nedidelio atstumo žmogui į galvą (ar kitokia akivaizdžiai gyvybei pavojinga veika)*, jeigu dėl vienokių arba kitokių priežasčių padarinių nekyla, teisiškai nevertinamas (nequalifikuojamas) kaip kėsinimasis į žmogaus gyvybę ar bent sveikatą¹⁸. Nesunku pastebėti, kad jei K būtų metęs kirvį ne į jį bandantį sulaikyti pareigūną, o į virtuvėn mėginantį įeiti kaimyną, nuosekliai laikantis šios taisyklės, K turėtų būti išteisintas, t. y. jo pavojinga gyvybei veika turėtų būtų pripažinta teisėta.

3. Baudžiamosios atsakomybės už pasikėsinimą netiesiogine tyčia vertinimas baudžiamosios teisės doktrinoje

Baudžiamosios atsakomybės už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia problema yra viena iš baudžiamosios teisės problemų, kurias abi Lietuvai artimos (įvairiomis prasmėmis) baudžiamosios teisės mokyklos – Vokietijos ir Rusijos (sovietinė) – nuo seno laiko išspręstu ir įrodinėjimo nereikalaujančiu klausimu. Dėl to šiam klausimui daugelyje veikalų neskiriama daug dėmesio ir iš esmės nenurodoma jokių argumentų, o apie tai, kad esama kitokių nuomonių, pažymima (ir tai ne visada) nebent išnašose. Tai būtų suprantama, jei ne aplinkybė, kad problemos Vokietijoje ir Rusijoje (bei Lietuvoje) sprendžiama visiškai priešingai, taigi, problemos sprendimo variantai lyg ir turėtų turėti rimtų argumentų ir „už“, ir „prieš“.

Pirmiausia panagrinėkime argumentus prieš baudžiamąją atsakomybę už pasikėsinimą netiesiogine tyčia. Kaip minėta, tokios atsakomybės neigimas yra siaurinamasis BK 22 str. aiškinimas. O baudžiamasis įstatymas ne adekvačiai, o siaurinamai gali būti aiškinamas tik išimtiniais atvejais, tam esant svarių argumentų¹⁹.

Lietuviškoje, rusiškoje ir sovietinėje literatūroje galima aptikti iš esmės vienintelį argumentą prieš baudžiamąją atsakomybę už pasikėsinimą netiesiogine tyčia – esą tai neįmanoma, nes pasikėsinimas visuomet yra tikslinga veika, pasikėsinimo atveju yra visuomet siekiama BK numatytų padarinių atsiradimo²⁰. Šis argumentas, mano nuomo-

18 Lyginami atvejai, kai nėra nustatoma kaltininko tiesioginė tyčia nužudyti nukentėjusįjį.

19 Piesliakas, V., p. 36.

20 *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai)*. Vilnius, 2004, p. 141; Abramavičius, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 250; Назаренко, Г.; Ситникова, А. *Неоконченное преступление и его виды* [Nazarenko, G.; Sitnikova, A. *Attempt and Its Classification*]. Москва: Ось-89, 2003, с. 37; *Уголовное право России. Общая часть*. Кропачев, Н. М.; Волженкин Б. В.; Орехов, В. В. (ред.). [*Russian Criminal Law: General Part*. Кропачев, Н. М.; Волженкин, В. В.; Orechov, V. V. (eds.)]. СПб: Издательство юридического факультета С. Петерб. гос. ун-та, 2006, с. 543; *Энциклопедия уголовного права [Encyclopedia of Criminal Law]*. Т. 4. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2006, с. 41.

ne, yra logiškai ydingas, tautologinis, t. y. savo teisingumą grindžia savimi. Teiginys, kad pasikėsinimas galimas tik tiesiogine tyčia, išplaukia iš tvirtinimo, kad pasikėsinimo atveju visuomet siekiama BK numatytų padarinių. O kuo remiantis tvirtinama, kad pasikėsinimo atveju yra visuomet siekiama BK numatytų padarinių? Tuo, kad pasikėsinimas neva galimas tik tiesiogine tyčia?

Tikroji problemos esmė, manyčiau, atsiskleidžia vokiečių autorių darbuose. Iš tiesų visiškai nesunku išivaizduoti situaciją, kuri galėtų būti vertinama kaip pasikėsinimas netiesiogine tyčia (nemažai jų jau aptarta šiame straipsnyje). Problema ne ta. Problema yra, ar baudžiamosios politikos požiūriu yra pateisinama baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą netiesiogine tyčia ir, priešingai, ar pateisinama tokių kaltininkų netraukti griežton baudžiamojon atsakomybėn?

Vokiečių mokslininkas W. Baueris savo poziciją prieš baudžiamąją atsakomybę už pasikėsinimą netiesiogine tyčia grindžia vesdamas paralelę tarp netiesiogine tyčia ir dėl neatsargumo padaromų nusikaltimų. Kaip žinoma, asmenys už nebaigtą neatsargų nusikaltimą baudžiamojon atsakomybėn netraukiami. Nėra sunku surasti pasikėsinimo padaryti neatsargų nusikaltimą pavyzdžių, t. y. jis yra išivaizduojamas²¹, bet tokios veikos nėra baudžiamos baudžiamąja tvarka kaip pasikėsinimas²². Toks yra įstatymų leidėjo baudžiamasis politinis sprendimas²³. Laikoma, kad neatsargaus nusikaltimo, kurio padariniai nekilo, pavojingumas yra pernelyg mažas, kad būtų tikslinga (pateisinama) už tokią veiką taikyti baudžiamąją atsakomybę. Analogiškai argumentuoja W. Baueris. Jis teigia, kad padarinių žalingumo nebuvimą pasikėsinimo atveju gali kompensuoti tik labai stipriai išreikšti subjektyvieji nusikaltimo požymiai, t. y. tik esant tiesioginei tyčiai nebaigtas nusikaltimas gali pasiekti baudžiamajai atsakomybei pakankamą pavojingumo laipsnį²⁴. Esą netiesioginės tyčios atvejai yra artimesni neatsargumui nei tiesioginei tyčiai ir, lygiai kaip ir neatsargumas, negali pagrįsti baudžiamosios atsakomybės nebaigto nusikaltimo atveju²⁵. Mano nuomonė yra kitokia. Palyginkime teisinės pasekmes, kurias įstatymų leidėjas yra numatęs už nusikaltimus, padarytus netiesiogine tyčia (jos savo griežtumu iš esmės tapačios tiesiogine tyčia padaromų nusikalstamų veikų teisinėms pasekmėms) su kur kas švelnesnėmis teisinėmis pasekmėmis, numatytomis už neatsargius nusikaltimus. Suprantama, įstatymų leidėjas teisinių pasemių griežtumą nustato vadovaudamasis nusikalstamų veikų pavojingumu. Taigi akivaizdu, kad įstatymų leidėjas nusikalstamas veikas, padarytas netiesiogine tyčia, laiko pavojingumu artimesnėmis

21 Pavyzdžiui, gatvės lenktynėse dalyvaujantys vairuotojai tiesiogiai pradeda (t. y. pasikėsina) daryti BK 281 str. numatytas nusikalstamas veikas. Lietuvos BK kai kurie pasikėsinimo padaryti neatsargų nusikaltimą atvejai yra kriminalizuoti kaip savarankiškos nusikalstamos veikos, pvz., BK 176 str. 2 d. (darbų saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimų pažeidimas), o už kai kuriuos yra numatyta administracinė atsakomybė (pvz., Administracinių teisės pažeidimų kodekso 124² str. Pavojingas ir chuliganiškas vairavimas).

22 Taip pat mano: Guhra, E. *Das vorsätzlich-tatbestandsmäßige Verhalten beim beendeten Versuch*. Berlin: TENEA, 2002, p. 46; Kühl, K. *Strafrecht. Allgemeiner Teil. 5., neu bearb.* Aufl. München: Verlag Franz Vahlen, 2005, p. 400.

23 Lygiai kaip baudžiamasis politinis sprendimas yra netaikyti baudžiamosios atsakomybės už rengimąsi padaryti nesunkų ar apysunkį nusikaltimą (BK 21 str.).

24 Pahlke, B. *Rücktritt bei dolus eventualis*. Berlin: Duncker&Humblot, 1993, p. 24.

25 *Ibid.*

tiesiogine tyčia padarytoms nusikalstamoms veikoms nei neatsargioms. Sutinku, kad pasitaiko nemažai ribinių atvejų, kai sunku atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo (pvz., vieno smūgio kumščiu žmogui, sukėlusio jam sunkius padarinius, atvejis), bet tai nepaneigia principinės įstatymų leidėjo pozicijos. Be to, gausu tokių atvejų, kai dėl nepaprastai didelio netiesiogine tyčia padaryto nusikaltimo pavojingumo kyla tiesioginės ir netiesioginės tyčios atribojimo problema (pvz., kirvio metimo į žmogų atvejis). O galų gale iš pačios netiesioginės tyčios kaip sąmoningo *didelio pavojaus* BK numatytiems padariniams kilti sukėlimo sampratos išplaukia, kad kalbama apie palyginti didelio pavojingumo elgesį, koks nebūdingas neatsargiems nusikaltimams.

Principinė nuostata, kad baudžiamąja politine prasme nėra esminio skirtumo tarp tiesioginės ir netiesioginės tyčios ir kad abiem tyčios formomis padarytoms nusikalstamoms veikoms turėtų būti taikomi tokie patys baudžiamosios atsakomybės principai (kvalifikavimo taisyklės, sankcijų ribos) yra išėities pozicija tų autorių, kurie pritaria, kad būtų numatyta baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia.

Vokietijos baudžiamojoje teisėje tai vyraujanti nuomonė. Teigiama, kad baigta nusikalstama veika nuo pasikėsinimo skiriasi vien objektyviaisiais požymiais, o subjektyvieji yra identiški. Baudžiamajai atsakomybei už baigtą nusikalstamą veiką pakanka netiesioginės tyčios, o netiesioginės tyčios pakanka ir atsakomybei už tokią pačią nebaigtą nusikalstamą veiką kilti²⁶.

Kai kurie rusų arba sovietiniai mokslininkai taip pat pasisakė už baudžiamąją atsakomybę už pasikėsinimą netiesiogine tyčia. P. Dagelis ir D. Kotovas rašė: „atsakomybės pagal faktiškai kilusius padarinius esant neapibrėžtai [tiesioginei ar netiesioginei] tyčiai modelis yra ne kas kita, kaip atsakomybės už neatsargius nusikaltimus konstrukcijos perkėlimas į tyčinių nusikaltimų sferą, kam nėra jokio pagrindo“²⁷. R. Michejevas taip pat pabrėžė, kad pasikėsinimo netiesiogine tyčia atveju BK numatyti padariniai nekyla dėl nuo kaltininko nepriklausančių aplinkybių, todėl nėra jokio pagrindo jo netraukti baudžiamojon atsakomybėn²⁸.

4. Su baudžiamosios atsakomybės už pasikėsinimą netiesiogine tyčia taikymu susiję pavojai

Ir aiškinant BK tekstą, ir teismų praktikoje pastebimas tam tikras sisteminis skiriamų bausmių nenuoseklumas ir neproporcingumas kaltininko padarytos veikos pavo-

26 Gropp, W. *Strafrecht. Allgemeiner Teil. 3., überarb. und erw.* Aufl. Berlin, Heidelberg, New York (N.Y.): Springer, 2005. p. 306; Kühl, K., p. 400; Pahlke, B., p. 24; Welzel, H. *Das Deutsche Strafrecht. 11., überarb. und erw. Aufl.* Berlin: Walter de Gruyter & Co, 1969, p. 189; Wessels, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra.* Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 189.

27 Дагелъ, П. С.; Котов, Д. П. *Субъективная сторона преступления и ее установление* [Dagel, O. S.; Kotov, D. P. *Mens Rea and its Proof*]. Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1974, с. 114–115.

28 Жг. *Российское уголовное право: учебник.* Иногамов-Хег, Л. В.; Комиссаров, В. С.; Рагор, А. И. (ред.). [Russian Criminal Law: Vocabulary. Inogamov-Heg, L. V.; Komisarov, V. S.; Rarog, A. I. (eds.)]. Москва: Проспект, 2008, с. 228.

jingumui, kaip ir nusikalstamų veikų kvalifikacija, neatspindinti tikrosios nusikalstamų veikų esmės (kai didelį pavojų gyvybei keliančios veikos kvalifikuojamos kaip nesunkus sveikatos sutrikdymas arba pasipriešinimas viešojo administravimo funkcijas atliekančiam asmeniui, ar viešosios tvarkos sutrikdymas ir kt.), taip pat ir teoriniai argumentai liudija baudžiamosios atsakomybės už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia naudai. Visa tai leidžia pagrįstai siūlyti tokią atsakomybę įdiegti Lietuvos praktinėje baudžiamojoje politikoje.

Kartu būtina atkreipti dėmesį, kad siūloma novela yra susijusi su tam tikrais pavojais, kuriuos kelia šiuo metu teismų praktikoje vis labiau išsitvirtinančios tendencijos. Pastebima, kad bylose dėl žmogaus gyvybės atėmimo ar sunkaus sveikatos sutrikdymo teismai nepaprastai plačiai interpretuoja kaltininko netiesioginę tyčią sukelti sunkius padarinius. Du ar net ir vienintelis smūgis ranka į „gyvybei svarbų organą“ leidžia teismui konstatuoti netiesioginę tyčią sunkių padarinių atžvilgiu²⁹. Neatkreipiamas dėmesys, kad ne kiekvienas poveikis į gyvybei svarbų organą kelia *kvalifikuotą* pavojų asmens gyvybei arba sveikatai, t. y. ne visais tokiais atvejais kaltininkas sąmoningai kelia *didelį* pavojų sunkiems padariniams kilti. Iš tiesų nuo vieno dviejų smūgių į galvą (nekalbant į kitas gyvybiškai svarbias kūno vietas, kaip pilvas arba krūtinė) sunkūs padariniai kyla nepaprastai retai. Taip plačiai interpretuojant netiesioginės tyčios sampratą ir dar pradėjus taikyti atsakomybę už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia praktinė baudžiamoji politika gali tapti nepaprastai griežta. Kiekvienas smurtautojas, sudavęs vieną du smūgius žmogui į gyvybei svarbius organus, galėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už pasikėsinimą netiesiogine tyčia nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą. Labai abejotina, ar daugeliu atvejų tokia kvalifikacija atspindėtų nusikalstamos veikos esmę ir/ar BK 129 ir 135 straipsnio sankcijos būtų proporcingos tokių nusikalstamų veikų pavojingumui. Taigi netiesioginę tyčią visuomet būtina aiškinti ir įrodinėti labai kruopščiai bei atsakingai³⁰. Kaip matėme viename iš šiame straipsnyje pateiktų teismų praktikos pavyzdžių, kartais teismai visą dėmesį sutelkia į priežastinio ryšio nustatymo problemą, tyčios turiniui nustatyti neskirdami reikiamo dėmesio. Tačiau tikiu, kad teismams skiriant reikiamą dėmesį netiesioginės tyčios nustatymo klausimui ir pradėjus taikyti baudžiamąją atsakomybę už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia, teismų praktika nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai bylose taps nuoseklesnė ir teoriniu bei baudžiamuoju politiniu požiūriu pagrįstesnė.

Išvados

1. Tyčinių nusikalstamų veikų kvalifikavimo pagal faktiškai kilusius padarinius taisyklės taikymas suponuoja neadekvačią didelį pavojų žmogaus gyvybei ar sveikatai

29 Be jau cituotų bylų 2K-109/2009 ir 1A-3/2006, žr. taip pat: 2K-260/2009, 2K-281/2008, 2K-854/2007, 2K-469/2007, 2K-237/2005. Kaip pozityvios išimtyis paminėtinos bylos 2K-354/2007 ir 2K-7/2004, kuriose gyvybės atėmimas vienu smūgiu kumščiu į veidą buvo pripažintas padarytu dėl neatsargumo.

30 Apie aukštus Vokietijos aukščiausiojo teismo taikomus standartus nustatant netiesioginę tyčią nužudyti plačiau žr.: Trück, T. Die Problematik der Rechtsprechung des BGH zum bedingten Tötungsvorsatz. *Neue Zeitschrift für Strafrecht (NSiZ)*. 2005, 5: 233–240; Verrel, T. (Noch kein) Ende der Hemmschwellentheorie? *Neue Zeitschrift für Strafrecht (NSiZ)*. 2004, 6: 309–312.

keliančių nusikalstamų veikų, kurių sunkūs padariniai nekyla dėl nuo kaltininko nepriklausančių aplinkybių, kvalifikaciją.

2. Iš adekvataus BK 15 ir 22 str. aiškinimo išplaukia, kad asmeniui gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia.

3. Baudžiamosios teisės doktrina nepateikia įtikinamų argumentų, kodėl BK nuostatos dėl baudžiamosios atsakomybės už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką turėtų būti aiškinamos siaurinamai.

4. Principinė nuostata, kad baudžiamąja politine prasme nėra esminio tiesioginės ir netiesioginės tyčios skirtumo ir jog abiem tyčios formomis padarytoms nusikalstamoms veikoms turėtų būti taikomi tokie patys baudžiamosios atsakomybės principai (kvalifikavimo taisyklės, sankcijų ribos), leidžia teigti, kad baudžiamoji atsakomybė už netiesiogine tyčia padarytas nusikalstamas veikas turėtų būti taikoma neatsižvelgiant į tai, ar nusikalstama veika buvo pabaigta, ar nebaigta dėl nuo kaltininko nepriklausančių aplinkybių.

5. Baudžiamosios atsakomybės už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką netiesiogine tyčia taikymas, atsisakius tyčinių nusikalstamų veikų kvalifikavimo pagal faktiškai kilusius padarinius taisyklės, leistų išvengti kvalifikacijos ir skiriamų bausmių neadekvatumo teisiškai vertinant žmogaus gyvybei arba sveikatai didelį pavojų keliančias nusikalstamas veikas.

Literatūra

- Abramavičius, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
- Bikelis, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*. 2008, 11(113).
- Bikelis, S. „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ – turiningas netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektualinio momento parafrazė? *Teisės problemos*. 2008, 3(61).
- Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
- Gropp, W. *Strafrecht. Allgemeiner Teil. 3., überarb. und erw.* Aufl. Berlin, Heidelberg, New York (N.Y.): Springer, 2005.
- Guhra, E. *Das vorsätzlich-tatbestandsmäßige Verhalten beim beendeten Versuch*. Berlin: TENEA, 2002.
- Köhler, M. Zur Frage der Billigung des tatbestandlichen Erfolgs beim Totschlagsversuch. *Juristenzeitung (JZ)*. 1981, 1.
- Kühl, K. *Strafrecht. Allgemeiner Teil. 5., neu bearb.* Aufl. München: Verlag Franz Vahlen, 2005.
- Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2006 m. gegužės 3 d. nutartis byloje Nr. 1A-265/2006.
- Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2006 m. sausio 4 d. nutartis byloje Nr. 1A-3/2006.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2009 m. gegužės 26 d. nutartis byloje Nr. 2K-249/2009.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2009 m. kovo 5 d. nutartis byloje Nr. 2K-109/2009.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m.

- gruodžio mėn. 18 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 2K-789/2007.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2006 m. kovo 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-144/2006.
- Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*. 1985, Nr. 1-1.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius, 2004.
- Pahlke, B. *Rücktritt bei dolus eventualis*. Berlin: Duncker&Humblot, 1993.
- Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Knyga 1. Vilnius: Justitia, 2006.
- Pranka, D. Pasikėsinimo padaryti nusikalstamą veiką problematika baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje. *Jurisprudencija*. 2008, 13(113).
- Riaubaitė, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atirbojimas nusikaltimeuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija*. 2008, 11(113).
- Strafgesetzbuch für die Bundesrepublik Deutschland* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-08-15]. <<http://bundesrecht.juris.de/stgb/>>.
- Teismų praktikos bylose dėl nusikaltime žmogaus gyvybei apžvalga, patvirtinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 46. *Teismų praktika*. 2004, 21.
- Welzel, H. *Das Deutsche Strafrecht. II., überarb. und erw. Aufl.* Berlin: Walter de Gruyter & Co. 1969.
- Wessels, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
- Дагель, П. С.; Котов, Д. П. *Субъективная сторона преступления и ее установление [Mens Rea and its Proof]*. Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1974.
- Назаренко, Г.; Ситникова, А. *Неоконченное преступление и его виды [Attempt and Its Classification]*. Москва: Ось-89, 2003.
- Российское уголовное право: учебник. [Russian Criminal Law: Vocabulary]*. Иногамова-Хега, Л. В.; Комиссаров, В. С.; Парог, А. И. (ред.). Москва: Проспект, 2008.
- Уголовное право России. Общая часть. [Russian Criminal Law: General Part]*. Кропачев, Н. М.; Волженкин Б. В.; Орехов, В. В. (ред.). СПб: Издательство юридического факультета С. Петерб. гос. ун-та, 2006.
- Уголовный кодекс Российской Федерации [Russian Penal Code]. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-08-15]. <<http://www.d-sign.com/uk/uk.htm>>.
- Энциклопедия уголовного права. [Encyclopedia of Criminal Law]*. Т. 4. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2006.

IS CRIMINAL LIABILITY FOR AN ATTEMPT WITH *DOLUS EVENTUALIS* THE WAY TOWARDS A MORE REASONABLE AND A MORE CONSISTENT PENAL POLICY?

Skirmantas Bikelis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article discusses the problem of the non-criminalisation of an attempt to commit a crime with dolus eventualis. The present judicial practice and the doctrine of the criminal law in Lithuania maintains that only direct intention may support conviction for an attempt. If the court did not establish a direct intention to commit a crime, the offence was*

to be qualified as completed subject to the consequences of the act which in fact occur. The author presents a comparative analysis of various criminal cases which shows that the present rules of the qualification of attempted offences lead towards unreasonably mild convictions. In the cases where very dangerous but unintentional acts accidentally do not cause any or cause just petty consequences, the offences are qualified just as offences against public order or petty offences against health. These cases make a contrast to the cases where evidently less dangerous unintentional acts cause grave consequences (i.e. human death) and are qualified as completed manslaughter. On the whole, it creates evident inconsistency in sentencing. The author indicates that this inconsistency could be overcome, if the courts ceased to qualify non-negligent crimes subject to the consequences which in fact occur and would convict defendants for the attempted offences instead.

Furthermore, in order to find out the possible obstacles for the proposal to apply criminal liability for the attempts with *dolus eventualis*, related norms of the Penal Code as well as the opinions of the researchers of criminal law are analysed. The analysis of Article 22 of the Lithuanian Penal Code shows that the text of the Penal Code does not preclude criminal liability for an attempt with *dolus eventualis*. What is more, the analysis of the theoretical discussion of the *pro* and *contra* views regarding the criminalisation of an attempt with *dolus eventualis* allows to conclude that *dolus eventualis* is compatible with the concept of attempt. Consequently, the author ascertains that there are no formal (dogmatic) reasons to object to the criminal liability for an attempt with *dolus eventualis*. He indicates that the discussion is of penal-political nature. The author concludes that because of the high dangerousness of the crimes committed with *dolus eventualis*, it is more politically reasonable to qualify such crimes according to the rules that are applied for intentional crimes (and, consequently, punish attempts) than to qualify them similarly to negligent crimes (and leave attempts unpunished).

Keywords: *dolus eventualis*, attempt, recklessness, penal policy.

Skirmantas Bikelis, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros lektorius, daktaras. Mokslinių tyrimų kryptys: subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, baudžiamosios atsakomybės pagrindai, nusikalstamos veikos padarymo teisinės pasekmės.

Skirmantas Bikelis, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Law, lecturer, doctor. Research interests: criminal mens rea, grounds for criminal liability, legal consequences of criminal offences.